

ŞEFFAFLIK VE HESAP VERİLEBİLİRLİK KRİTERLERİ

Roman sivil toplumunun bağımsız ve şeffaf izleme örgütleri olarak güçlendirilmesi

European Roma Grassroots Organisations Network

ŞEFFAFLIK VE HESAP VERİLEBİLİRLİK KRİTERLERİ

**Roman sivil toplumunun bağımsız ve şeffaf
izleme örgütleri olarak güçlendirilmesi**

Copyright © ERGO Network

Bu yayın içeriği, kaynak gösterilmesi koşuluyla, sadece ticari amaç
gütmeyen, eğitim amaçlı kullanılabilir.

www.ergonetwork.org

Rue d'Edimbourg 26

1050 Brussels

Temmuz 2018

ŞEFFAFLIK VE HESAP VERİLEBİLİRLİK KRİTERLERİ

Derneklerin iç işleyişinde ihtiyaç duyulan şeffaflık kriterleri, iç işlerine devletlerin müdahalesinden kaçınılması nedeniyle, bölgesel ve uluslararası antlaşmalarla özellikle tesis edilmemiştir.

Ancak, açıklık ve şeffaflık; hesap verebilir olma ve kamu güvenini tesis etmede temel teşkil eder. (OSCE/ODIHR, 2015)¹

Kurumların şeffaflık kriterlerini iç yapılarında ve günlük çalışmalarında uygulayabilmelerine katkıda bulunmak üzere, çeşitli eğitim materyalleri bu şeffaflık kriterlerine eşlik etmektedir. 'Şeffaflık Masa Oyunu'nun çevrimdışı sürümünü ERGO Network sekreteryasından sipariş edebilir veya çevrimiçi eğitim materyallerine www.ergonetwork.org/transparency adresinden erişebilirsiniz.

¹ OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Joint Guidelines on Freedom of Association, 2015, s.62.

GİRİŞ

ERGO Ağı ve üye kuruluşları olan Roma Advocacy and Research Centre (Slovakya), Roma Active Albania (Arnavutluk), Slovo 21 (Çek Cumhuriyeti), Autonomia Foundation (Macaristan), OTHARIN (Bosna Hersek), RROMA (Makendonya), Mladi Romi (Karadağ) ve Sıfır Ayrımcılık Derneği (Türkiye), **sivil toplum örgütlerini güçlendirmek amacıyla** taban örgütleri için bir dizi şeffaflık ve hesap verilebilirlik kriterleri geliştirdi. Bu kriterleri örgüt bünyesinde benimsemek, örgütün daha fazla meşruiyet kazanmasını, daha iyi fon yaratma fırsatları yakalamasını ve hem tabanın hem de kurumların daha fazla güven duymasını sağlayacak, bu da nihayetinde sivil toplum örgütlerinin güçlerini daha da pekiştirecektir. Şeffaf ve hesap verebilir olmak, sivil toplum örgütlerinin hem kurumsal hem de diğer ortaklar tarafından ciddiye alınarak, daha etkili çalışması için önemli ön koşullardan biridir.

Ek olarak ERGO ağı üyeleri, **şeffaflık kriterlerini uygulamada ülkelerindeki Roman ve Roman dostu derneklerin kapasitelerinin artırılması için** uzmanlıklarını ve çabalarını bir araya getirmek konusunda anlaştılar. Bu kriterleri yerine getiren kuruluşlar, İdari, yönetim ve performanslarının kalitesine dikkat çekmek üzere yakında bir 'Şeffaflık Etiket'i' kullanmaya başlayacaklardır.

Roman sivil toplum kuruluşlarının şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından profesyonelleşmesi, aşağıdaki hedefleri yerine getirmeyi amaçlayan bir süreçtir:

- ✓ Pozitif değerleri teşvik ederek ve ihtiyaç duyan kuruluşlara uzmanlık desteği verilerek, şeffaflık ve hesap verilebilirlik konusunda diğer kuruluşlar için rol model olmak
- ✓ Açık ve net yapıları devreye sokarak STK'lerin etkinliğini artırmak

- ✓ Uzun vadeli pozitif sonuçlar ve değişimi sağlayarak STK'lerin çalışmalarının etkisini artırmak
- ✓ Roman haklarına ilişkin meseleleri ele alma kapasitesini güçlendirmek
- ✓ Kurumlarla eşit ortaklıklar kurmak
- ✓ Kurumların tabanlarındaki insanlarla daha iyi ilişkiler kurmak
- ✓ STK'lerin sürdürülebilirliğini daha fazla güvence altına almak
- ✓ Fon yaratmayı desteklemek
- ✓ STK'lerin karşılaştırılabilir göstergelere sahip olmasına yönelik koşullar yaratmak
- ✓ Güvenliği sağlamak, yani ulusal mevzuata uymak.

Son olarak, şeffaflık kriterlerinin yerine getirilmesi, sadece Roman ve Roman dostu sivil toplum kuruluşlarının bu konuyu ciddiye aldığı kanıtlamakla kalmayıp, aynı zamanda **diğer paydaşlardan da aynı yaklaşımı talep etme** hakkına sahip olması anlamına gelir.

Taban örgütlerinin şeffaflık ve hesap verilebilirlik kriterlerini uygulamada karşılaşacağı güçlüklerin (yerel siyasi koşulların zorlukları, insan kaynaklarının yetersizliği, vb.) farkındayız. Bahsi geçen kriterler, sivil toplum taban örgütlerinin yönetişimi ve idaresi için gereken yöntemleri özetlemektedir. Kriterler, aşağıda belirtilen alanlara odaklanmaktadır:

1) **Yönetişim**

2) **Finansal yönetim**

3) **Performans**

TEMEL DEĞERLER

Bir sivil toplum kuruluşu, **tüm insanların onurlu ve eşit olarak doğduğunu kabul etmelidir**. Destekledikleri toplulukların **ahlaki değerlerine, inançlarına, adetlerine, geleneklerine ve kültürlerine duyarlı olmalıdır**. Bir STK **insan haklarını ihlal etmemelidir**. Güçlendirmeyi hedefledikleri insanlara, fon aldıkları kurumlara, çalışanlarına, üyelerine ve ortaklarına, kamu kurumlarına ve genel olarak topluma karşı **açık ve dürüst olmalıdır**; gizli bir gündemi olmamalı ve **yasalara saygılı olmalıdır**. Bir STK, yalnızca çalışanına, ortaklarına ve üyelerine değil; aynı zamanda genel olarak kamuya karşı **hesap verebilir olmalıdır**.

Bu konuda en samimi şekilde çaba harcayan STK'ler bile, sistematik olarak tanımlanmış, kabul edilebilir standartları ve etik uygulamaları nedeniyle, şeffaflık kriterlerinden yararlanabilirler. Bahsi geçen kriterler, etik bir denetim sağlamanın yanında, **yüksek standartların korunmasının** ciddiye alındığının bir kanıtı ve bunun ifadesi olarak da bir gösterge teşkil ediyor. Bu tür kriterler, çalışmalarında sorumsuz davranan kuruluşların belirlenmesi ve ortaklık kurulacağı zaman buna göre değerlendirilmesinde de yardımcı olur.

Sürdürülebilir gelişme, barış ve adalet gibi meseleler tüm kurumların **kamu yararına katkıda bulunmasını** gerektirir. Dolayısıyla bir STK, kendi gelişimi ile topluma vereceği hizmeti dengelemelidir. Her STK'nin doğasında olan temel karakteri, **kar amacı gütmemesi, sivil ve politik olarak bağımsız olmasıdır**.

YÖNETİŞİM KRİTERLERİ

Etkin bir yönetim yapısı ve güçlü, aktif, kararlı bir yönetim organı, kuruluşun misyonuna ve hedeflerine ulaşabilmesi açısından kritik öneme sahiptir.

Yönetim yapısı kurumun temel değerlerini ve misyonunu yansıtmalıdır. Yönetim organı tüm faaliyetler ve kaynaklar için nihai sorumluluğu üstlenir. Bu, misyon bildirgesinden başlayarak, kuruluşun yönünü belirleyecek yapılandırmayı içerir. Yönetim organı ayrıca kuruluşun faaliyetlerini belirler ve faaliyetlerin misyona uygunluğunu denetler. Yönetim organı, kuruluşun misyonuna uygun şekilde ve kurumun sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla, finansal kaynakların oluşturulması ve personelin istihdamının sağlanması sorumluluğunu taşır ve yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetler. Yönetişim ile ilgili şeffaflık kriterlerini yerine getirmek için, kuruluşlar aşağıdaki şartları yerine getirmelidir:

Karar verme organları için sorumlulukların tanımlandığı net bir yapı

Karar verme organları için belirlenmiş açık kurallar

Yönetim organının belirlenmesi için düzenli seçimlerin olduğu genel kurulların düzenlenmesi (vakıflar gibi başka resmi kurumsal yapıların olmadığı durumlar için)

Göstermelik iş yapma, kayırmacılık ve çıkar çatışmalarından bağımsız bir yönetim yapısı

Karar alma sürecinde hedef grubun yeterli şekilde katılımı (hedef gruptan en az bir temsilcinin yönetim organında yer alması)

Karar alma organlarında kadınların eşit oranda katılımı ve gençlerin temsil edilmesinin yanı sıra, yaş dengesini ve eğer uygulanabilir ise coğrafi temsili sağlamak

Yönetim organında görev alacak olanlar için adaylık konusunda üyelerin ve diğer ilgili kişilerin bilgisine sunulan bir yöntem oluşturmak

STK'nin ne amaçla var olduğunu, neyi gerçekleştirmek istediğini ifade eden, **yönetim organı tarafından onaylanmış net bir misyon bildiriminin olması** ve bunun düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi.

Demokratik yönetişim (otoriter olmayan, çalışanların fikirlerinin eşit derecede dinlendiği, kurum içi oylama sisteminin olduğu, vb.)

Danışmanlık/açık liderlik (hedeflerin yerine getirilmesinde insanların sorumluluklarına ilişkin ilham verirken, denetimi elde tutmak gereksiniminden vazgeçecek güven ve tevazuyu göstermek)

Kurumun misyonunu yerine getirmeyi amaçlayan, üyeler tarafından benimsenmiş **yıllık ya da çok-yıllı stratejik iş planının** ve bu planın yerine getirilmesi için denetleme sisteminin oluşturulması

(Tüm personel ve gönüllüler tarafından imzalanmak üzere) **Davranış kuralları ve çocuk koruma politikası**

Çalışanların rollerinin işlevselliği üzerine prosedürler

FINANSMAN YÖNETİMİ KRİTERLERİ

Sivil toplum örgütleri, kendilerine verilen desteğin güvence altında olduğunu tüm ortaklarına ve kamuoyuna kanıtlayacak gerekli finansal prosedürlere sahip olmalıdır. Kuruluşlar, iç işleyişlerinde finansal prosedürler uygulamalı, söz konusu kayıtları dikkatli bir şekilde muhafaza etmeli, aynı zamanda bu kayıtları kamuya açık hale getirmelidir. Bu kayıtlar periyodik olarak güncellenmelidir. Kuruluşlar, finansal yönetim ile ilgili şeffaflık kriterlerini yerine getirmek için aşağıdaki şartları oluşturmalı ve bunları yerine getirmelidir:

Kaynakların belirtilen amaçlara ulaşılmasında **etkili ve verimli bir şekilde kullanılması**

Kaynakları kurumun amaçları ve kamu faydası gözetilen hizmet doğrultusunda **sorumlu bir şekilde kullanmak**

Yasadışı ve adil bir şekilde faaliyet göstermediği bilinen, çocuk işçi çalıştıran şirketlerin sağladığı ve benzeri **kaynakları kullanmaktan kaçınmak**

Kamu parasını kötüye kullanmaktan kaçınmak (tüm kamu kaynaklarını kamusal emanetler olarak ele almak) ve yolsuzluğa, rüşvete ve diğer uygunsuz mali yöntemlere karşı olmak

Gelirin yüzde 35'inden fazlasını kurumsal ihtiyaçlar için harcamamak (ideali yüzde 80 olmak üzere, gelirin en az yüzde 65'ini program faaliyetlerine harcamak)

Fon kaynaklarının şeffaf bir şekilde yayınlanması (kuruluşların bağışçılarının ve şayet söz konusuysa, kamu makamlarına yönelik lobi faaliyetleri için harcanan miktarların yayınlanması)

Yıllık finansal raporların şeffaf bir şekilde yayınlanması

Ulusal mevzuata ve başvuru tarihlerine uymak (defter tutma, mali beyan, çalışanlar ve gönüllüler için sözleşme ile ilgili gereksinimler, vb.)

Mali kararların başkan veya mali yönetici tarafından yönetim organından bağımsız olarak alınmaması

Ödemelerle ilgili iç düzenlemeler; ödemeler için yetkili imzası sistemi ve diğer mali ve idari politikalar. Bu uygulamaların personele anlatılması

Defterlerin yönetim kurulu tarafından **kontrol edilmesi** ve/veya genel kurul tarafından onaylanması sisteminin olması

Mümkünse, **bir yeminli mali müşavir tarafından yıllık mali denetimlerin yapılması**

Mali durum dökümlerinin her an çıkarılabilir olması amacıyla **hesapların düzenli olarak güncellenmesi**

PERFORMANS KRİTERLERİ

Sorumluluk sahibi ve güvenilir çalışan ve gönüllüler, bir STK'nin başarısı için hayati öneme sahiptir. Bir STK nitelikli çalışan arayışında olmalı, onlara gerekli eğitimi ve gözetimi sunmalı, çalışan ve gönüllülerine adil ve hakkaniyetli davranmalı ve onların gelişimleri için olanaklar sunmalıdır. Öte taraftan, bir STK çalışanlarının ve gönüllülerinden çıkar çatışmalarından kaçınmaları, bilgiyi ve kaynakları sorumlu bir şekilde kullanmaları ve profesyonel davranış standartlarını korumalarını bekleme hakkına sahiptir. Performans ile ilgili şeffaflık kriterlerini yerine getirmek için, kuruluşlar aşağıdaki şartları yerine getirmelidir:

Kuruluşun misyonu ile tutarlı faaliyetler yürütmek

Faaliyetlerin program açısından anlamı, misyona uygunluğu, etkisi ve faydasını ölçmek üzere, **eleştirel bir yaklaşımla düzenli olarak incelenmesi**

Kurumun temel olarak değiştirme amacıyla gerçekleştirdiği savunuculuk ve faaliyetlerine ilişkin **meseleleri kökenlerine inerek ele almak**

Paydaşlarla bilgi ve deneyim paylaşımı yapmak

Kuruluşun çalışmalarında faaliyetlerinden etkilenen kesimlerden, paydaşlarından, çalışanlarından, üyelerinden ve gönüllülerinden gelen **geri bildirimlerin karar alma süreçlerinde dikkate alınması**

Aktivitelere ilişkin bütün paydaşlardan düzenli olarak geri bildirim almaya çalışmak

Vizyon, misyon ve stratejik amaçlarla ilgili gerek kurum içinde gerekse kurum dıŐında **iletifim içinde olmak**

Faaliyetlerin ve sonuçların eriŐilebilir olması (web sitesi, bültenler, el ilanları, vb. aracılığıyla)

Hedef grubun her düzeyde yeterli ölçüde katılımı (insan odaklı çalıŐma ve karŐılıklı saygıya dayalı ortaklık)

Kamuoyunun başvurabileği ve kuruluŐa ulaŐabileėi bir **iletifim kanalı oluşturmak**

Personel ve gönüllülerin tam potansiyellerini ortaya çıkarmak ve kurumun amaçlarına ulaŐmasını sağlamak üzere, yeni personel alımında kaliteli bir süreci güvence altına almak; eğitimler, düzenli ekip toplantıları ve değerlendirmeler düzenleyecek Şekilde **yatırım yapmak**

Uzmanlığa saygı göstermek; uzman kiŐi ve kuruluşları seçerken, kiŐisel iliŐkilere ya da aile bağlarına değil, bilgi ve deneyimlerine bakarak seçim yapmak

Kamusal faydayı gözetmek amacıyla, **diğer STK'ler ve paydaşlarla mümkün olduğunca etik ve iş birliğine dayalı ilişkiler kurmak**

Bu Şeffaflık Kriterleri, 'Joint Initiative to Empower Roma Civil Society in the Western Balkans and Turkey' (Batı Balkanlar ve Türkiye'de Roman Sivil Toplumunu Güçlendirmek için Ortak Girişim) ve 'Roma Included in Social Europe' (Sosyal Avrupa'da Roman İçermesi) programları altında, International Visegrad Fund'ın (Uluslararası Visegrad Fonu) desteği ile ERGO Ağı üyeleri ve aşağıda belirtilen partner kuruluşlar tarafından oluşturulmuştur:

Slovo21 (Çek Cumhuriyeti)

Roma Advocacy and Research Centre (Slovakya)

Autonomia Foundation (Macaristan)

Roma Active Albania (Arnavutluk)

OTAHARIN (Bosna Hersek)

RROMA (Makedonya)

Mladi Romi (Karadağ)

Sıfır Ayrımcılık Derneği (Türkiye)

Bu yayın Avrupa Birliği İstihdam ve Sosyal Yenilik Programı "EaSI" (2014-2020) tarafından mali

olarak desteklenmiştir. Daha fazla bilgi için:
<http://ec.europa.eu/social/easi>.

Bu yayın, IPA Sivil Toplum Programı aracılığıyla Avrupa Birliği'nin desteği ile hazırlanmıştır.

Bu yayının içeriği sadece ERGO Ağı'nın sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmemaktadır. Avrupa Komisyonu, içerdiği bilgilerin herhangi bir şekilde kullanılmasından sorumlu değildir.

Uluslararası Visegrad Fonu'nun mali desteği ile:
<https://www.visegradfund.org/>.

• supported by

• Visegrad Fund

• •